

دوسر نوشت

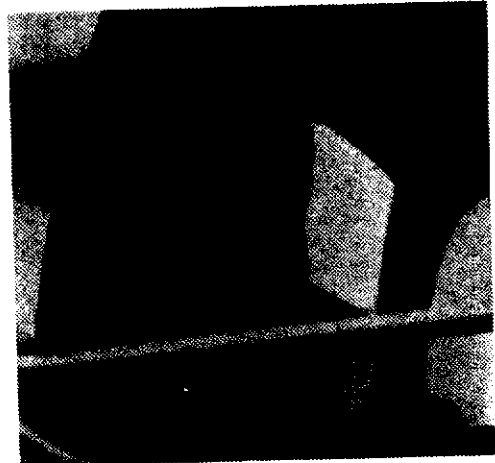
مجالى شايسته
براي رشد
سينماى ايران

خواستگارى

تأملى برهشتمين جشنواره فيلم فجر
[۲۲-۱۲ بهمن ماه ۱۳۶۸]

فانی

توجه و شایان تحسین است. خاصه اگر با تأملاتی بر مضامین گوناگون و متنوع فیلم‌های ایرانی، این نکته تازه یاب کشف شود که تنوع و رنگ آمیزی چشم اندازی از قاب‌های گسترده و چندگانه تا چه اندازه فرآیند خلأقه و پویای سینمای معاصر این بوم را، دستخوش تحول و تطور ساخته است. و البته اهمیت آن زمانی فزونی خواهد گرفت که آثار ارائه شده از لحاظ تفکر و بینش و خلاقیت فردی در مرتبه‌ای بالاتر از ساخت تکنیکی قرار گیرند. گام‌هایی که بعد از انقلاب، به آرامی در سینمای ما برداشته شده است؛ اینک محکم و سریع و با اطمینان می‌رود تا سینمای متکی بر فرهنگ خاص خویش را با معیارهای خویش، به جهانیان بشناساند. بدون آنکه چشمداشتی به جشنواره‌های کوچک و بزرگ و یا حتی وسوسه و سودای شرکت در آنها را هم داشته باشد.

نوید سینمایی شاخص و با هویت را مدتی است که در آثار فیلمسازان این مرز و بوم، دیده و شنیده‌ایم، که اینک به «پیام» بدل گشته است. بدون تردید مسئولین امور سینمایی کشور، نقشی اساسی و قابل تقدیر در نضج‌گیری و استحکام این تحول داشته‌اند. جشنواره فیلم فجر شامل این بخش‌ها بود؛ مسابقه سینمای ایران، مسابقه فیلم‌های اول، مروری یک سال سینمای ایران، جشنواره جشنواره‌ها، نمایش ویژه، سده بزرگان، سینما و ادبیات [و جشنواره مجزا و مفصل فیلم‌های کودکان و نوجوانان]. به رغم دقت و کوشش شایسته‌ای که در جهت برگزاری یک جشنواره منظم و بسامان به چشم می‌خورد، جشنواره کاستی‌هایی هم داشت که در تحلیل فرجامین و انجامین، جملگی موجه و قابل درک می‌نمود—در سطور آتی به این مهم می‌پردازیم—در بخش فیلم‌های ایرانی سه عنوان به چشم می‌خورد:

الف— مسابقه سینمای ایران

چون سالهای گذشته، شامل آثار فیلمسازان قبل و

اولین روز جشنواره فیلم فجر در هوایی آفتابی و درخشان با نمایش ۲۶ فیلم بلند و ۷ فیلم کوتاه ایرانی و خارجی [جدا از پنجمین جشنواره بین‌المللی کودکان و نوجوانان] آغاز شد و بعد از یازده روز، در میان استقبال فشرده سینما دوستان با نمایش فیلم «هامون» — آخرین فیلم به نمایش درآمده در جشنواره — پایان رسید. برجسته‌ترین بخش جشنواره فیلم فجر، بی‌تردید مربوط به نمایش آثار فیلمسازان ایرانی بود؛ چرا که با تماشای این فیلم‌ها توانستیم دریابیم که سینمای ما، در چه مرحله‌ای از رشد، در چه وضع و موقعی، و فیلمسازان ما با فریافت جهان‌بینی و نقطه نظر اتشان، در تاریخی‌ترین مکانت جهان، چگونه ایستاده‌اند و چگونه می‌اندیشند.

با بررسی کلیه فیلم‌های ایرانی، می‌توانیم نقش و درایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت سینمایی ارشاد و بنیاد فارابی را در بالا بردن کیفیت فیلم‌های ایرانی دریابیم. مهم‌ترین مسئله برای سینمای ما، باید دقت و امعان نظر در کیفیت فیلم‌ها تلقی گردد. [که فیلمنامه اساسی‌ترین نقش در رشد و اعتلای این کیفیت را دارد.] تولید ۴۵ فیلم که محصول سال ۶۸ بود و در جشنواره فجر به نمایش درآمد، بی‌گمان رقمی قابل

صنوبرهای سوزان

دندان مار

[علیرضا رئیسینان]، رانده شده [جهانگیر جهانگیری]،
 زیربام های شهر [اصغر هاشمی]، زمان از دست رفته
 [پوران درخشنده]، ساوالان [یدالله صمدی]، شنا در
 زمستان [محمد کاسبی]، شنگول و منگول [پرویز
 صبیری]، شب دهم [جمال شورجه]، صنوبرهای سوزان
 [شیخ بابائی]، عبور از غبار [پوران درخشنده]، غفلت
 [ملکی]، فانی [افشین شرکت]، کاکلی [فریال
 بهزاد]، کلوزآپ: نمای نزدیک [عباس کیارستمی]،
 گل سرخ [حمید تمجدی]، مهاجر [ابراهیم حاتمی
 کیا]، مرگ پلنگ [فریبرز صالح]، مادر [علی حاتمی]،
 مشق شب [عباس کیارستمی]، وسوسه [جمشید
 حیدری]، هامون [داریوش مهرجویی]، (سه فیلم دزد
 عروسکها، آرزوهای کوچک و کاکلی در برنامه مسابقه

بعد از انقلاب بود، که اکثراً از تکنیکی بالا و ساختی
 چشمگیر برخوردار بودند.

ب - مسابقه فیلم های اول

شامل نخستین اثر فیلمسازان تازه نفس که مجزا از
 بخش الف [برخلاف گذشته] به نمایش درآمد. ابتکار
 قابل تحسینی بود که ارزیابی کار فیلمسازان جدید را،
 منصفانه و آسان می نمود. این بخش جدید جشنواره سبب
 شد تا تمامی کسانی که علاقمند به سینمای تحول یافته
 ایران هستند، با چهره های جدید، در عرصه سینما آشنا
 شوند. چهره هایی که بی گمان دارای استعداد و تفکری
 خاص و نو هستند، و در تنوع مضامین و نگرش های
 هنری مؤثرند.

ج - مرور یک سال سینمای ایران

گلچینی بود از دوی بخش یاد شده (الف و ب) و
 نمایش ۱۱ فیلم دیگر که فقط در این بخش به نمایش
 درآمد.

و اما فهرست کامل فیلم های ایرانی در هشتمین
 جشنواره فیلم فجر: آخرین پرواز [احمدرضا درویش]،
 آخرین مهلت [پرویز تائیدی]، آرزوهای کوچک
 [مسعود کرامتی]، آب را گل نکنید [شهریار بحرانی]،
 الماس بنفش [رحیم رحیم پور]، ای ایران [ناصر
 تقوایی]، بازی تمام شد [مهدی صباغ زاده]، باغ سید
 [محمدرضا اسلاملو]، بچه های طلاق [تهمینه میلانی]،
 پرواز پنجم ژوئن [علیرضا سمیع آذر]، پنجاه و سه نفر
 [یوسف سید مهدوی]، پول خارجی [رخشان
 بنی اعتماد]، تا مرز دیدار [قاسمی جامی]، تمام
 وسوسه های زمین [حمید سمندریان]، تماس [خسرو
 ملکان]، جستجوگر [محمد متوسلانی]، خواستگاری
 [مهدی فخیم زاده]، دخترم سحر [مجید قاری زاده]،
 دستمزد [مجید جوانمرد]، دل نمک [امیر قویدل]،
 دوسرنوشت [مهران تائیدی]، دندان مار [مسعود
 کیمیائی]، دزد عروسکها [محمدرضا هنرمند]، در
 جستجوی قهرمان [حمیدرضا آشتیانی پور]، ریحانه

فیلم‌های کودکان و نوجوانان به نمایش درآمد.

با در نظر گرفتن این تعداد فیلم، چه در جهت رشد کمی - که رقمی قابل توجه است - و چه در جهت رشد کیفی، باید اذعان داشت که جشنواره امسال در بخش فیلم‌های ایرانی، گذشته از جذابیت، نشان روند تحولی سینمای ما است. در مجموع این آثار، شاهد ظهور توانمندی و شایستگی بسزا و در خور ذکر فیلمسازان کشورمان بودیم که جرعه‌هایی از ظهور فیلمسازان مطلع و خوش آتیه را در کنار قدیمی‌ها، نوید می‌داد اما، در کنار فیلم‌های خوش ساخت و چشمگیر، فیلم‌هایی نیز بودند که نشانگر ضعف و محدودیت تفکر و خلاقیت سازندگان آن‌ها بود. امیدواریم در شماره‌های آتی «فصلنامه هنر»، فرصت و مجال تحلیل و بررسی این فیلم‌ها را، بعد از نمایش عمومی آن داشته باشیم. و اما سایر بخش‌های جشنواره بین‌المللی فیلم فجر.

سده بزرگان

این بخش تازه و چشمگیر، به مناسبت صدمین سال تولد چندتن از بزرگان سینمای جهان و نمایش یک اثر

از آنها، جزء دیدنی‌ترین و پرازدحام‌ترین بخش‌های جشنواره بود. آثاری که به نمایش درآمد: در مقام کارگردانی - چارلز چاپلین [دیکتاتور بزرگ]، فریتزلانگ [ام]، ریچارد بولسلاوسکی [بینوایان]، کارل درایر [مصائب ژاندارک]، آبل گانس [ناپلئون]، من رای [شو سینما]، فردریک ویلهلم مورنانو [آخرین مرد]، در مقام فیلمبردار - جوزف روتنبرگ [ژولیوس سزار]، کارل فرویند [فاوست]، در مقام بازیگر - استان لورل [چند فیلم کوتاه از او]، در مقام تهیه‌کننده - اریک پومر [نیپلونگن‌ها]. تمامی این آثار در تاریخ سینما، جایگاه ویژه خود را دارند. مجموعه‌ای خوب و جذاب، با کیفیتی نه چندان خوب و شایسته و در مکانی نه چندان مناسب. و اما دلایل کاستی‌های این بخش:

۱- تمام فیلمهای به نمایش درآمده از نسخه‌های بی‌کیفیت انتخاب شده بود؛ موسیقی‌ای که فیلم‌های صامت را همراهی می‌کرد با فیلم بی‌تناسب می‌نمود، چندانکه به هنگام نمایش فیلم «مصائب ژاندارک»، تماشاگران معترض شدند و صدای فیلم قطع گشت. فیلم‌ها اکثراً دست خورده و کوتاه شده بود. شلوغترین و

دیکتاتور بزرگ

هاملت

مکن از بهر دل عامی چند. عیب و هنرهای یک حرکت، براساس فراگردهای جدلی تاریخ سینما، همیشه توامان و با یکدیگر ممزوج و درآمیخته اند. از این روی، نیت ما از یادآوری این نکته ها نه از باب عیب جوینی و خرده گیری که از سرادای دین به دست اندرکاران جشنواره است: صالح و طالح متاع خویش نمودند/ تا چه قبول افتد و چه در نظر آید.

و اما فیلمهای بخش سینما و ادبیات:

الف

در اعماق [ماکسیم گورکی / اکیرا کوروساوا]، دن کیشوت [سروانتس / آوین راکوف]، دلجان [ارنست هیکاکس / جان فورد]، گوژپشت نتردام [ویکتور هوگو / والایس ورسلی]، متروپلیس [تئوفون هاربو / فریتز لانگ]، دزدان دوچرخه [لوشیچی بارتولینی / ویتوریو یادسیکا]، آبروی برباد رفته کاترینا بلوم [هاینریش بل / فولگر شلندورف]، آنوج آردن [آلفرد تنیسن / د. و. گریفیت]، آتالانت [ژان گینه / ژان ویگو]، سولاریس [استانیسلاو لم / تارکوفسکی]، چشم اندازی از پل [آرتور میلر / سیدنی لومت]، ابلوموف [ایوان گنچارف / میخائیل کوف]، خوشه های خشم [جان

پرازدحام ترین روز این بخش، به هنگام نمایش «دیکتاتور بزرگ» چاپلین بود (صف طولانی از ۵ ساعت قبل از شروع فیلم). اگر چه به سبب روی آوری و اقبال پیش بینی نشده تماشاگران و نیز عرضه آثار جاودانه و همواره نامیرای تاریخ سینما که در دیدارهای مکرر و چند باره، همچنان زنده و دیدنی جلوه می کنند، تنها چهارصد نفر موفق به تماشای این فیلم شدند.

۲- انتخاب نامناسب و سالن کوچک سینما عصر جدید برای این بخش [با گنجایش فقط ۱۶۰ نفر!]. این انتخاب ناباورانه، نوعی بهاء ندادن به حضور پرشور دوستداران سینما بود. آنچه مسلم است اینکه این بخش می بایست در سینمایی بزرگتر، با گنجایشی بیشتر و در کیفیتی بهتر انجام می گرفت. ناگفته نماند با توجه به نبودن و تری و تازگی این بخش، که از ابداع و ابتکارهای ستودنی کارگزاران و مدیریت جشنواره بود؛ در همین سطح و اندازه نیز، بی تعارف آبرومندانه برگزار شد.

سینما و ادبیات

همچون سده بزرگان، عنوانی پرکشش که سیلی از مشتاقان را به سوی خود کشید.

شور و نشاط تماشاگران و صف های طولانی، بیانگر تمامت این اشتیاق و شغف بود. اگر چه نسخه های منتخب، اکثراً چسب خورده و کوتاه شده بود. مکبث [سریر خون] کوروساوا، به علت خرابی صدا به نمایش درنیامد. یا نسخه «خوشه های خشم» همان نسخه ۱۶ میلیمتری موعود و معهود بود که بارها در دانشکده های هنری به نمایش درآمده است. بدون تردید از فیلم هایی که در بخش «سده بزرگان» و «سینما و ادبیات» به نمایش درآمد، نسخه های سالم و کامل هم وجود دارد، که به رغم کوشش خستگی ناپذیر و بی وقفه مسئولان، با دریغ تا آخرین لحظه ها به دست کارگزاران نرسید. باری به گفته حافظ:

عیب می جمله بگفتی هنرش نیز بگو/ نفی حکمت

اشتاین بک/ جان فورد]، نوسفراتو [برام استوکر/ مورنائو]، نازنین [داستایوسکی/ به طریقه انیمیشن].

ب

بنوایان [ویکتور هوگو/ ریچارد بولسلاوسکی]، انتظارات بزرگ [چارلز دیکنز/ دیوید لین]، عاشق غریب [لرمانتف/ سرگئی پاراجانف]، مروارید شوم [جان اشتاین بک/ امیلیو فرناندز]، لیرشاه [ویلیم شکسپیر/ گریگوری کوزنیتسف]، هملت [شکسپیر/ کوزنیتسف]، هانری پنجم [شکسپیر/ لورنس اولیویر]، ژولیوس سزار [شکسپیر/ جوزف منکیه ویچ]، ۱۹۸۴ [جورج اورول/ مایکل رادفورد]، ترزراکن [امیل زولا/ مارسل کارنه]، موبی دیک [هرمان ملویل/ جان هیوستون].

نمایش ویژه

در این بخش این فیلم‌ها به نمایش درآمد: مرگ و دختر جوان [لین هونگه تونگه]، سفر یک آهنگساز جوان [گنورگی شنگلایا]، به کارگردانی آندری تارکوفسکی [مایکل شچیلوفسکی]، آسمان کوچکتر [یانوش مورگن اشترن]، خطر [دیمیتری باردشفسکی]، باریکدیگر را بدوش بکشید [لوتار وارنکه]، داستان باد [بوریس ایونس]، غم افغان [مارک ریسی]، پیش بینی هوا [آنتونی کراوزه]، قطار جهنمی [روژه هانن]، فرانتس لیست [مارتون پلی]، واپسین یورش [نیکولائسکو]، ۶۶ فیلم کوتاه: من می‌بینم، برای همه، انگیزه، دعوت، کینوسکوپو و کنستانتین: یادداشت‌های بازسازی.

جشنواره جشنواره‌ها

فیلم‌هایی که در این بخش به نمایش درآمد، عبادت بودند از: دشت افتخار [ژان پی یردنی]، کوهستانی آبی [الدار شنگلایا]، هلال ماه [هوژانگه]، ماجرای تازه نوراسن [یوچی یامادا]، زنی از شهرستان [آندری بارانسکی]، نگاهبان [علی اوزگنترک]، نمایش فیلادلفیا [پیتر گاردوس]، فیلمی کوتاه درباره کشتن [کریستوف کی سیلوفسکی]، ترز [آلن کاوالیه]،

کمیسر [آلکساندر آسکولدوف]، تماس میداس [گزا بره‌منی]، سرزمین رویاها [یان تروئل]، وکیل کوچک [هارک بوم]، بی سرو و سامان [آنیس واردا]، فصلی در هاکاری [اردن کیرال]، قرن بیستم من [ایل کیدو ایندس]، کومیناس [دن اسکاریان]، فرانچسکو [لیلیانا کاوانی]، زندگی و دیگر هیچ [برتران تاورسیه]، پل فاتح [بیل آگست]، برداشت نهایی/ روزهای طلایی سینما [یوچی یامادا]، هرگز، به هیچ‌جا، به هیچ‌کس [فرانک تگلاس]، سفر شبانه [عمر کاوور]، برای سلیم لنگ گریه نکن [سعید اختر میرزا]، ۶۶ فیلم کوتاه بنام‌های: حبه قند، روزبه روز، آرابسک‌های پیرو سمائی، یک سرنوشت، آخرین دستبرد و آزادی پا در بخش نمایش ویژه جشنواره جشنواره‌ها، به جز تعدادی انگشت‌شمار، سایر فیلم‌ها در رده‌های پائین قرار داشتند. طبعاً کمیته انتخاب، از میان فیلمهای برجسته جهان دست به گزینش و انتخاب بهترین آثار زده است چرا که این آثار در عین شایستگی نمایش در جشنواره، در ارتقاء و اعتلای سطوح فرهنگی/ هنری آن هم مؤثر جلوه می‌کنند.

اعتبار و ارزش هر جشنواره، اولاً منوط به فیلم‌هایی است که در آن شرکت داده می‌شود. ثانیاً منوط به کیفیت و نوع نمایش فیلم‌هاست. ممکن است فیلم‌های امسال جشنواره—چه در بخش ایرانی. و چه در بخش خارجی—آنگونه که باید، انتظار ما را برآورده نکنند. ممکن است فیلم‌های ایرانی از جهت فیلمنامه و نوع ساخت و بیش از اندازه طولانی بودن صحنه‌ها و نماها، مورد انتقاد واقع شوند... اما آنچه قابل تقدیر است زحمات و تلاش مسئولین امور سینمایی است در ارائه امکانات و آماده‌سازی و نمایش فیلم‌ها در جشنواره امسال برای رفع کاستی‌ها و به صفر رساندن آنها، نظر مشورتی مطبوعات، همواره مؤثرترین‌هاست، که امیدواریم در سال‌های آتی به کار گرفته شود. با امید آنکه جشنواره سال آینده پربرو، بارتر، بارآورتر و تناورتر از

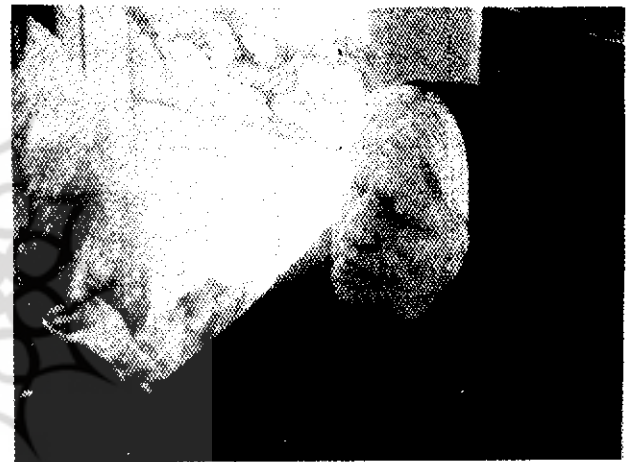
هامون
مهاجر

پار و پیرار باشد و با سپاس از تمام کسانی که از ماهها قبل در تدارک و برگزاری جشنواره بودند، و تمام کسانی که تا آخرین روز و آخرین ساعت تلاش می‌کردند، نتایج جشنواره را می‌آوریم. با این تکمله که آنچه در این سطور آمد به قصد قربت و راهگشایی و ره‌یافت بود. و مبدا همت و حمیت معاونت سینمایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و یاران و اصحاب بنیاد سینمایی فارابی که برای برگزاری آبرومندانه و شایسته جشنواره، بی‌دریغ و مضایقه از جان مایه گذاشتند نادیده گرفته شود.

سیمرغ بلورین برای بهترین فیلم [مهاجر] ساخته ابراهیم حاتمی کیا، بهترین کارگردان: داریوش مهرجویی / هامون، بهترین بازیگر نقش اول مرد: خسرو شکیبایی / هامون، بهترین بازیگر نقش دوم مرد: اکبر عبدی / مادر، بهترین بازیگر نقش اول زن: رقیه اسدی / عبور از غبار، بهترین فیلمبرداری: تورج منصوری / هامون، بهترین تدوین: حسن حسندوست / هامون، بهترین آهنگساز: کریم گوگردچی / مهاجر، بهترین طراح صحنه: مجید میرفخرایی / آخرین پرواز، بهترین طراح گریم: عبدالله اسکندری / مادر، بهترین صداگزار: محسن روشن / مهاجر، بهترین صداپرداز: جهانگیر میرشکاری و حسن زاهدی / زیربام‌های شهر، بهترین جلوه‌های ویژه: اصغر پوره‌اجریان / مهاجر، بهترین فیلمنامه‌نویس: داریوش مهرجویی / هامون، اسماعیل خلیج، مبین بهرام، محمد متوسلانی / جستجوگر و ابراهیم حاتمی کیا / مهاجر. بهترین هادر بخش مسابقه فیلم‌های اول: بچه‌های طلاق / تهمینه میلانی، تامرز دیدار / حسین قاسمی جامی، آخرین پرواز / احمد رضا درویش. و جایزه ویژه هیأت داوران به: هامون [داریوش مهرجویی] و کلوز آپ. نمای نزدیک [عباس کیا رستمی] اهداء شد.

مادر